

بئله گئچمه...

«شیشه گر خان» بازاری نین لاپ اولینده کی دکان دان قورخاردیق. خورما لیفه سیندن توخونموش حمام لیفلری، جان کیسه سی، فیتله ر... جاما کی یئرینه اصلانیب نایلون طشت لرین ایچینه نوشور، آیق داشی، نوره، ماراغا صابونو دولدورولموش دو. دکانین صاحب لری ده ایکی؟ قارداش ایدی لار. بو دکان دئییلدیگینه گؤره او واختین گیزلی پلیسی نین خبر قایناغی ایدی آما خئیرله شریر - بیری نین یانیندا اولار کیمی دوز او دکانین دیوار به دیوار قونشوسو تبریز آیدین لاری نین، خصوصی ایله تورک ادبیاتی نی سئون جماعتین گلیب گئتدیگی یئر ایدی کتابخانه فردوسی. دار اوزون بیر قارانیق دالانا بنزه یین بو دکانین تکی تخته دؤشه نکالی و دیوار لاری سقفه قدر زیم به زیم کتاب دوزولو ایدی. قفسه لرین اوستونه بیر چرچیوه یه قویولموش شکل واریدی و عکسین آلتینا اورتا درجه لی نستعلیق خطی ایله یازلمیش دی: «مرحوم حاج حسن قمری - بنیانگذار و مؤسس کتابخانه فردوسی» آرادا بیر جاما کی و ایشگه و بیر نفرین گوج له کئچه بیله جگی یولون او بیری دیواری نین دبینه ده قلاق - قلاق کتاب ییغلمیش دی. تبریز منور لری نین هامیسی درده ده یین کتاب لاری نین هامیسی بو ماغازدان آلمیش لار، دئسم مبالغه اتمه میشم. حاجی حسنین اوغلودا حاجی سیروس ایدی. بیر آز نستعلیق خطی یازاردی و بونون اوچون ده کارشناس رسمی داد گستری ایدی. تور کجه اولان کتاب لاری نشر ائتدیره ردی البته کی قچاق یول لارلا. کؤهنه کتاب لارین عطفینه آغ کاغاذ اوسته قارا مرکب و قامیش قلم له قان قیمت لری یازسادا، دامارا باخیب قان آلاردی. حتی بعضاً یازیلدیغی نین اون دا بیری قیمتینه ده کتابی وئره ردی. حُسن معاشرتی و شیرین دیلی ایله ساواکی دالی بوش یولا سالاردی. ساواکچی لار جدی و عصبی اولماغا چالیشسالاردا، او اولار ی اله صالیب ایشی ظرافت ایله صوواردی. ایران دا تورک دیلین ده کتاب نشری قاداغان ایدی، اما سیروس قمری اوچون بو قانون کئچمز و ایشله مزدی. دایما گولر اوزلو، کچل، گیلان لی و گورجولرین قاریشیغی بیر سیمایا صاحب اولان، چنه سی زرخدان لی تام بیر تبریزی ایدی. تام بیر تبریزی تعریفین دن مقصدیم اونون ظرافت چیل، الینه دوشن ساده آدمی، کندلی نی و بیر آزانه شوش گؤرونوش لو آدمی اوینادان و بونو تفریح وسیله سینه چئویره ن تپ دیر. (الله هر زمان داماغینی چاغ ائله سین)

بو کتابخانایا تازا - تازا آیاغیم آچیلیمیشدی سیاسی هاوا چوخ بولانیق ایدی. خردادین 4 ونده بیر دسته مجاهد اعدام ائدیلمیشدی و بو خبر منور چئوره لری صارسمیشدی و دامغلارین دادی قاچمیش دی. بیر آخشام اوستو کتابخانه فردوسی یه گتدیم. یئنه حاجی سیروس قمری بیرینی تاپیب شوخلوق ائله بیردی و اونا حضرت مسیح دئییه مراجعت ائدیردی. بو حضرت مسیح دوغرودان دا مسیح قدر مهربان سیمالی،

اوزون صاچ - صاقتاللی، بوینو ایپک دستماللی، گۆزل گئیملی، اینجه سسلی و بیر آز بورنوندا دانیشان، ساکن - آرام و حضورلو داورانیشی ایله منی اوزونه جذب اتمیشدی آنجاق من اونا مستقیم یاناشماغا اوتانیردیم و اونا گۆزومون بوجاغی ایله ایزله ییردیم. قمری دن شاملونون بیر کتابینی ایسته دیم. حضرت مسیح بو سۆزومدن استفاده ائدرک، قمری نین لاغلاغالاریندان یاخا قورتارماق اوچون فرصتی ده یرلندیریب، منیم باشیما چیمخیردی: «سن شاملونون کتابینی نئینسن؟ سن هئچ اونون اوزونو اوخویا بيلهسن؟» دئییه منه دوغرو یؤنهلدی. دئییه سن هئچ بایاق کی حضرت مسیح دگیلدی نئجه عصبی و صالديرقان اولموشدو. قمری ده بو احوالاتا گولوردو: «جانیم! سنه نه، بیزیم مشترینی قاچیردیرسان» دئییه آریا گیردی. حضرت مسیحین لحنی دگیشمیشدی. بیر آز ساکینجه دانیشیردی. او دانیشدیقجا سسی منه داها چوخ تانیش گلیردی. دئییه سن اونون کیم اولدوغونو تاپمیشدیم. سسین ده بیر صیزیلتی، بیر کهنه نیسگیل، بیر اسکیمیش هیچقیریق واریدی.

او ایل لر تبریز رادیوسوندا آخشاملار ایکی جه برنامه وئریلردی؛ بیری «تقش ها و اندیشه ها» و اوبریسی «دبیات و هنر». بو برنامه لری تبریزده صولچو تیپ لر حاضرلایاردی لار. همیشه اولدوغو کیمی ندنسه ان کیفیت لی هنری، فکری و ادبی ایش لری صولچولار گؤره ردی لر. نه بیلیم؟ یا باجاریق لی آدام لاری صولچو جریان لار قاپاردی لار، یادا صولچولوق دان باشقا آیری بیر یول یوخ ایدی. یا شاهچی اولمالی ایدین یا دا صولچو. هر حال دا بو نفیس برنامه لری ده غلامحسین فرنود و دوست لاری حاضرلایاردی. یادیم دا اولان قدری ایله برنامه نین آپاریجی لاری بونلاردان عبارت ایدی: گوینده: شهلا شمس و هوشنگ خیابانی، تهیه کننده: اکبر لکلی. کئچن گنجه بو برنامه ده «پائیزی ها» آدلی شعر چوخ فسونکار بیر سسله اوخونموشدو. منیم له ایندی جه دانیشان بو ذات گنجه 9 دا پاییزی ها شعرینی اوخویور کیمی بیر داها قیشین ساختاسی ایله قوجا قلاشمیش، توتغون هاوا و دولغون سما تابلوسونو گۆزلریمین اؤنونده جانلاندیریردی. اونون سسینده غریبه بیر مهربان لیق، درین کدر و چیخیلمازا اوغراییش حسی، و فسونکار نوانس لار دالغالانیردی. منه بایاق آجقلانان او مخمور آدام، ایندی دوغرو دان دا مسیح قدر مهربان (آنجاق اروپالی عیسوس کریستوس کیمی آلا گۆز یوخ بیزیم شرق مسیحی کیمی) و نفوذلو آداما چئوریلیب سانکی منی عؤمورلوک اوولاماغا و اوغورلاماغا عزم اتمیشدی. منی اوغرون حرکت لرله او بازار فضا سیندان قاپیب چیخاریب، آدیمی صوروشاراق تانیشماغا باشلادی. شهربانی اولان میدانا چاتمیشدیق. شهربانی نین قئیقاجی پلکان لاریندان صووشدوق دانشسرا میدانینا چاتدیق. قیز مدرسه سی داغیلیمیشدی. قیزلار اونا باخیر، کئچیردی لر. اونون یئرینده اولسایدیم! منیم یئریشیم دگیشلمیشدی اونون کیمی آغیر آغیر آدیملار آتیردیم. اؤزومو اونونلا بیرله شمیش حس ائدیردیم. میدان دا بیر دوکانین قاباغیندا دوروقسونوب یولا دوام ائدی تربیت سالونونون دیوارلارینا

آصیلیمیش آفیش لره زیلله ندی آما اونلاری گۆرموردو منی او بروشورلارین قاباغینا تیکمه یه چالیشیردی .

- : سن بولاردان بیر شئی باشا دوشورسن؟

- : بلی «آی با کلاه، آی بی کلاه» - کاری از غلامحسین ساعدی ...

- : یاخشی سن بونلاری دقتله اوخو و اوزرینده کی طرحی بیر حلاجلا من گلیم؛ دئییه مندن آیریلدی .

بیر آز صونرا اونو گۆزلیمله ایزله دیم . میدانین اوپیری طرفینده، قاباغیندا دوروقسوندوغو دو کانین پرده سی نی قیراغا ووروب ایچری گیردی و گۆزومدن ایتدی . بیر خئیلک زماندان صونرا اوردان چیخیب دستمالی نی جییندن چیخاریب آغزینی سیلدی و بو فاصله ده منه بیئتیشدی . گۆز لریندن باشقا بیر حالت دامجیلانیردی . کیریمه میشدی دئییه سن داها اوشوموردو . من دن بیر تهر قورتولماق ایسته دیگینی سنزدیم . اوندان آیریلماغا گۆره مناسب سؤز آختاریر کن او منه تلفون نمره لرینی یازیب وئردی و مندن آیریلدی .

صباح ساعات 11 ده بانک ملی نین قاباغیندا اونونلا قراریمیز واریدی . اونونلا بیر داها گۆروش دوک . راستا کوچه ده یئرله شن ائولرینه گئتدیک . آناسی ایله تانیش اولدوم . کریج دؤشه نکلی حیه طدن کئچیب ائوه گیردیک . ائوده هنج اولماز سا 500 گولدان طبقه طبقه دوزولموشدو . شمعدانی لار، لیلقرلر، گول صباح لار، پاپاتیا لار، و... آناسی قیزیل گول ناخیشلی چینی پیالادا چای گتیردی . چای ایچمه یه باشلادیغیمدا او دیواردان قوال آلیب چالماغا باشلامیشدی . آناسی باشینی توولاییب او تاغدان ائشیکه چیخدی .

عبادی دن بیر «سه تار» نواری قویدو . بیر ساعات حؤوصله ایله گۆز لرینی یوموب اونا قولاغ آصدی . من ده طبیعی کی . موسیقی ائشیدر کن گاه آغلا بیردی ایچین - ایچین، گاه باشینی اویناداراق اوتوردوغو یترده گۆز لری رقص ائدیردی . «سنه بیر شعر اوخویوم» دئییه جک انشالله دئییه دقیقه لرینی صایدیغیم آن گلیب چاتمیشدی . قالین بیر دفتر، بیر کلاسور و بیر چوخ آچیق کاغذ گتیردی :

ای شاخه اقاقی بسم الله !

کعب و توان صد صد و پنجاه !

محسوب نامتناهی !

محسوب اشتباهی !

.....

او يئنه سحرله مه يه باشلاميشدى. مدهوش اولموش من، اونو سرمستانه دينه ييرديم. شعرينده كى گؤزل ليك لر ين درين ليگينه وارماسام دا بو وضعیت دن خشنود ايديم. بير شعر داها، و بير داها و پاييز هاواسى قارالميش دى و بيزيم ناهار مجمعه ميز چوخ دان صويموشدو...

گنجه نى صاباح اولسون و اونو گؤروم دئيه سحرله ديم. سحر اونون ايش يئرلنده ايدم. او هله كلمه ميش دى. دفترى نين گؤزله مه او تاغين دا منشى سى نين غريب و سؤال لى گؤزلى نين آغير ليغى نين آلتيندا اوتوروب اونو گؤزله ر كن ايچرى گيردى. اياغا قالخديم. او قيشين ساختاسى ايميش كيمي بر ك بورونموش دو. منى او تاغينا كئچيردى، چاي چاغيردى. ايش دن باش آچان كيمي منيم له دانيشيردى، «سهراب سپهرى» آدى لى بير شاعر دن بحث ائديردى. خالاسى او غلو اولان «فرهاد شيبانى» دن، ترجمه چى دوستو اولان «احمد پورى» دن، اونون قارداشى اوغول لارى «حسين و پرويز پورى» دن. او زامان وزارت كشاورزى طرفيندن اسر ائيله گؤنده ريليب كشاورزى فوق ليسانس تحصيلى ايل لر ينده كنعان سياحت لر يندن و... دئيردى كى فلسطين هاواسى، صويو، تورپاغى انسانى يا پيغمبر ائلر يا دا اونا ياخين بير يار اديق. بير نئچه ايل ده زاهدان دا كويره اوزانميش دى. دئيردى كويره قومسال لارا بله شه رديم اوزانارديم و صاباحا قدر اولدوز لارا زيل له نرديم اولدوز لار اوقدر ياخين ديلار كى آياغيمى قوزاسام اولارا دگيب ياناجاق صانارديم. دئمك اوندادا من پرى زده كيمي اولدوز لار سوداسى وارميش.

1356 اينجى ايل گليب چاتميش دى. شهرده ياشانان تحركات سببى ايله منيم اونون لار تباطيم آزالميش دى. او بو سياسى احوالاتا ياواش ياواش خوش بين اولايلىدى. اما من قاپليب گتميشديم. سياسى طلباتيميز و تمايل لرى ميز دن بيرى ده آنا ديلينده يازا بيلمه ميز ايدى. اما «على» تورك ديليندن چوخ اوزاق. «سيروس قمرى» كتابخاناسيندان آلدغي يم «فضولى» كلياتيندان اونا سئوه جه بى غزل لر تاپيب اوخويوردوم. اونو شهر يارين ائوينه آپارديم. شهر ياردان اونا توركى شعرلر اوخوماسيني خواهش ائتميشديم. او حيدر بابانى ازبر بيليردى اما استادين آيرى توركى شعرلرى و بير دؤور مطالعه اونون تورك ادبياتى ايله ياخين لاشماسينا سبب اولدو. او خودوق جا او خودو و بير گون تلفونو آلديم سلام سيز صاباح سيز بو سؤزلى ائشيتديم:

ارك دن، شاه گولودن، بابكين اؤركم قالاسيندان بئله گئشمه

شهر يارين سه تاريندان، شعرى نين آلما نارين دان

كيشى حيدر باباسيندان بئله گئشمه

قره چى، جنگى كوراوغلو، باياتى، اصلى كرم دن بئله گئشمه

علی داها تور کچه زممه لره باشلامیش دی. سرعت له بو منظومه نی باشا ووردو. عدالت نصیبوفون سازی ایله اوخویوب نوارا دولدوردو. بیر طرفی ده هابیلین کمانچاسی ایله بیر نچه مثنوی اولدو:

اوشودوم آ اوشودوم
داغدان آلما داشیدیم
من بیر بالا قوش ایدیم
آغاچا قونموش ایدیم
یار منی بنده ووردی
آچیب کمنده ووردی
آغاچ لارا تای جانیم
پاییز گلیر وای جانیم

.....

بو نوار بیزیم گنجه گوندوز ائشیتدیگیمیز نوار اولموش دو.

«علی» آرا صیرا اوزون بیر سفره چیخاچاغین دان و 40 یاشین بعثت یاشی اولدوغوندان دانیشاردی. منی بو سفر نگران ائرددی. بو سفر ژاپونا می؟ چینه می؟ هندوستانا می گنده جک الهی؟ دئییه بورنومون اوجو گۆینه یر، گۆزلریم صایراردی. اونون لا تانیس لیغیمیزین 4 ایلی قورتارمیش کن یاشی قیرخا دولدو. یئنه بانک ملی نین قاباغین دا گۆروشه چاغیردی. اما سحر ساعت 10 ایدی. او ایش یئرینده اولمالی ایکن، منی ندن چاغیردی؟ کوسگون - داریخقان - بئزگین - گۆردوگوم علی تله سیردی. گۆزلری منیم گوزلریمدن اصلانمیش دی. سیگارینی دورمادان صوموروردو.

مولانا جلال الدین دن:

آن دل که تو دیده ای به غم خون شد و رفت
وز چشم به خون نشسته بیرون شد و رفت

بیتینی اوخودو. من اونون آیریلما سینی ایسته مزدن اونو عاشیق لار قهوه سینه دعوت ائتدیم. رد ائدیپ هئچ قالسین صورایا دا دئمه دی. «صونرا» میز اولما یا جاق میش؟ یئنه تنه لیق می؟

§

12 اسفند 1358 دن بیر ایل یاریم کئچدی. علی نین عکس لرینی، تحصیلینی قورتاریب تبریزه گلن گوجلو بیر گرافیسته وئردیم. «سماعیل فرهادی» اونون پرتره سینی ایشله دی. من ده اولان کاست لری و ال یازما شعر لری ایله و باشقا بیر نچه تسکین اسبابی ایله گونومو صوووردوم. راستا کوچه گئنیس لئیردی. شهرداری علی نین آتائوینی بیزیم علی لی گونلریمیزدن قالان خاطره لرین اوستونه اوچورتدو. بیر جای ایشیم گوجوم هر گون او دیوار لاری بیخیلمیش آنجاق

کردی سی هله چیچک دوغان حیطه داملاری ییخلمیش اوتاقلارا گئدیپ اوتورماق، دولانماق اولموش دو. ایچیمده بیر قوجا بايقوش یاشاییردی. منی خرابه لره سورو کله یین او بايقوش. اوردا شهر یاردان اوگره ننگه باشلادیغیم آوازلاری زمزمه اندیردیم، یا نه بیلیم او بايقوش اولویوردو. سن دئمه بیر گون اقدس خانیم دا «دیک باشی» ندان چؤرک آلیب قایدارکن بیر ائویمه باخیم دئییب، اورا دؤنور و منی گؤرور. علی ایله اوتوردوغوم اوتاقدا اؤزومه عاید اولان یثریمده چؤمبعلتتی قورروب اوتورموشدوم. دردله شدیک آغلاشیپ، اولاشدیق. او بیردن چپی سی نین اوجویلا گؤز یاشینی سیلیب: آآ!!! نیه موشگر اولموشوق؟ دور گئداخ سنه بیر سن بگه نن چای لاردان دمله ییم. اونون اری حاجی عباس علی ایله تزه آلیب یاشادیغی ائوه گئتدیک. او بیر جووانه زن ایدی کی سرداباسیندا اونلارلا نوع مربا، شربت، حلویات، تورشو، قوروما، اولاردی. ایل ده ایکی دؤنه زیرزمین ده چؤرک یاپدیراردی. ناھارا کردی دن ریحان مرزه دریب چؤرک صولایان دا دربند باشیندان کئچر اولسایدین بوغدا عطرین دن قولون بوغولاردی. اونون دو گو دمله مه سی بیر خارقه ایدی. اونون افطار سفره سی سنی بیر عُمر بویو اوروج لوغو گؤزله تدرمه یه یئتردی.

یئنه ده «سفارش عمدہ التجار حاجی شیخ» مہرلو، گل و مرغ نقش لی چینی چای پیالالارین دا چایمیزی قانا قانا ایچن دن صورا او علی نین شعر دفترلرینی منہ وئرمه سی او چون علی نین اشیالارینی توپلادیغی اوتاغا آپاردی. قاپی نین اوستونه آصیلان آغیر شال پردہ نی کنار اندیب ایچری یه گیردیم. اقدس خانیم منیم آرخام جا ناصرالدین شاه شکل لی سینی جیگین اوستونه کمر باریک استکان و شاه عباس لی نعلبکی ده بیر چای الہه گلیردی. اوتاقدا علی نین اؤزونه عائد اولان جئجیم دؤشه نه ک لی بیر تخته بند اوستونده اوتوران «علی» ایدی. آغ آباغ خرقة سینی بویونا چکیب، بلوچ سوزن دوزی، باندینی آلینا دولاییب، اوزون صاچلارینی چیگینه صالدیغی آتش رنگ لی بویون شالی نین اوستونه سرمیش، بئلی گوموش کمرله باغلی، باغداشا قوروب اوتورموش دو. او منیم عکسیمه منی گؤرمک دن شاشیرمامیش ساکن گؤرونوردو. اما منیم قلبیم دوراجاق کیمی بوغازیم دا چپینیردی. اقدس خانیم دا بو ایش دن تعجب لنمه میش دی. ساده جه علی بالا! گلمیسن؟ دئییب چایی علی نین قاباغینا قویدو. منہ همیشه کی اینجه سؤزلرله سوسلو خوش گلدین ائله ییب، تازا شعرلریم دن اوخوماغیمی ایسته دی. سن اوخو دئدیم، سن اوخو یالواردیم، اونا. هئچ نه شعر اوخوماق نه ده شعره قولاق آصماق زمانی ایدی. «علی» نین هیکلیندن «عبادی» نین قوللاری و ال لری آصلانمیشدی؛ عبادی نین سه تاری دا علی نین قوجاغینا ایدی. صانکی علی، عبادی نین سه تاری نی چالیردی. عبادی نین مشهور سه گاهینی. علی آغلا ییردی. گؤزونون یاش لاری دورمادان سازین چاناغینا تؤ کولوردو.

او «مویه» یثرینده، تیتره ک و صانکی قورو بیر بوغازدان چیخیر سسی ایله حافظ دن بو بیتتی منہ اوخودو:

آن کشیدم ز تو ای آتش هجران که چو شمع

جز فنای خودم از دست تو، تدبیر نبود